

Grappen, vrienden en kietelen Over voorzienigheid

Broeders en zusters,

We beginnen bij het evangelie van Jonas en Marcus. Want het geschiedde in die dagen – vorig jaar zomer – dat zij bij mij achter in de auto zaten. Ze waren zeven jaren oud en ze hadden het over Michael Jackson. Zoals hij danste, dat was *vet*. 'Maar Michael Jackson ging dood', zei een van hen treurig. 'Ja', zei de ander, 'want hij kreeg te veel spuiten van de dokter, omdat hij zo ongelukkig was'.

Ik greep mijn kans op een lesje. En ik kreeg er een.

'Gek hè', zei ik. 'Michael Jackson was superberoemd, superrijk, hij kon heel goed muziek maken en dansen, én was heel ongelukkig.' 'Ja', zeiden zij, 'dat is wel gek'. 'Wat hebben jullie eigenlijk nodig om gelukkig te zijn?', waagde ik te vragen. Het antwoord kwam van Jonas, verrassend snel. 'Grappen heb ik nodig', zei hij. 'En vrienden. En... en kietelen. Dan ben ik gelukkig.'

Dit is wijsheid uit het paradijs. Het paradijs van jonge mensen die nog helemaal één kunnen zijn met hun lichaam, met anderen en met hun spel. Jonge mensen die nog in staat zijn de tijd te vergeten en dus in eeuwigheid te leven, zonder kennis van de boom van goed en kwaad.

Wat weten zij nou helemaal?

Nou, heel wat. En wij, volwassenen, herkennen de waarheid ervan. Want het is waar: je hebt grappen nodig: een wakkere geest, met goeie zin. Je hebt vrienden nodig, mensen bij wie je thuis bent. En je hebt kietelen nodig. Je *moet* af en toe worden aangeraakt, liefdevol en speels. Dan ben je gelukkig. Tot zover de woorden uit het evangelie van Jonas en Marcus.

In deze serie, waarin we oude woorden uit onze traditie opnieuw proeven, gaat het vandaag over voorzienigheid. In de weken dat ik met dit woord op weg ging, zag ik er alsmaar nieuwe lagen in. Ik zal er vandaag iets van vertellen. Maar als je iets onthoudt vandaag, laat het dan dit zijn: leg dit op weg gaan met de traditie niet eenzijdig neer bij de prediker van dienst. Ga ook zélf lezen, bidden, zingen, zwijgen, spreken – neem het mee in je dagelijks leven, in alle vormen waarin je dit onbegrijpelijke bestaan voortdurend ontmoet. Wie weet wat *jij* dan gaat zien.

Goed, voorzienigheid dus. Een enorm belangrijk begrip. Niet om het woord zelf, maar om wat het wil aanraken. Want ten diepste gaat het over de vraag: wat heeft het heilige van doen met mijn en ons dagelijkse bestaan? Met alles wat we op ons pad en ons bord krijgen? Als we daar geen antwoord op hebben, dan wordt geloof folklore. Iets van vroeger, iets voor deze mooie ruimte, af en toe, met z'n allen. Dan heeft geloof niks te maken met wat we op ons pad en ons bord krijgen.

In de lezingen hoorden we twee uitersten in wat voorzienigheid in de traditie allemaal betekent. We hoorden woorden uit de katholieke en de Heidelbergse catechismus. Zwarte kost hè? Niet alleen door de taal, maar vooral door het godsbeeld ervan. Een godsbeeld dat bepaald wordt door macht en beheersing. In deze manier van kijken is God een almachtige, alregerende, alvoorzienende koning.

Het is een beeld dat ontstaan is in een feodale tijd en cultuur. Je vraagt je af wat het met *ons* te maken heeft – of met liefde. Hoe kun je nou met heel je hart en je ziel en je verstand en kracht houden van een almacht die je niet begrijpt? Die ook Auschwitz liet gebeuren, of de Goelag, Lampedusa, Aleppo...

Nog steeds zijn er atheïsten die denken dat gelovigen denken dat er een oude blanke man met een grijze baard in de wolken zit. Zo is God eeuwenlang neergezet, als een bizar uitvergrote keizer. In een modernere versie is deze God een bizar uitvergrote ICT-er. Een man (altijd een man) die de software schreef, die alles ziet en aan alle knoppen draait.

Want het idee van Gods almacht is niet alleen iets van vroeger. Nog steeds zijn er gelovigen die hun verhouding met God zien in termen van macht en onmacht, een verhouding waarin zijn klein en nietig en zondig zijn. En bovendien leven we in een seculiere samenleving die geobsedeerd is door *beheersing* en *controle*. Een samenleving waarin politici en beleidsmakers eigenlijk alles moeten voorzien, waarin we regels en protocollen maken voor van alles en nog wat. Een samenleving waarin we boos of verontwaardigd worden als het anders gaat dan gepland – en dat gebeurt nogal eens...

Wat een contrast met de tweede lezing, het evangelie volgens Lucas. Ook hier gaat het over de

manier waarop God betrokken is op het leven nu. Jezus' beeldtaal lijkt meer op het evangelie van Jonas en Marcus, waarmee ik begon. Hij gebruikt speelse, levendige beelden, zo gewoon als bloemen op het veld en vogels in de lucht, even prachtig en sierlijk, en even kwetsbaar en tijdelijk. Jezus presenteert God niet als een superbestuurder, maar als gulle geveer van leven, van schoonheid en levenslust. En hij vraagt zijn gehoor niet om zich te onderwerpen, maar om zich daaraan toe te vertrouwen, door God te zoeken.

Je onderwerpen aan het leven of je toevertrouwen. Dat zijn de uitersten. Je onderwerpt je aan Gods beheer, ook al snap je er niets van. God is machtig, jij niet. Wen er maar aan. Of, de andere kant: je vertrouwt je toe aan het leven, dat *wezenlijk* kwetsbaar en veranderlijk is. Net als jij zelf.

Want laten we niet naïef doen, met die bloemen en zo. Jezus en Lucas doen dat ook niet. De koninklijk geklede bloemen worden morgen in de oven gegooid, staat er, ongetwijfeld een verwijzing naar het beeld van Psalm 103:

*Als gras zijn de dagen van een mens, / hij bloeit als een bloem op het veld;
de wind waait en weg is de bloem / en niemand weet waar ze heeft gestaan.
Maar duren zal de liefde van de Levende.*

Nee, Jezus is niet naïef, net zo min als Lucas. Ze spreken geen wijsheid uit het paradijs, want degene die het vertelt gaat later in het verhaal door de hel. Zo werd hij *het* beeld van Gods kwetsbaarheid. Zo laat God zich kennen: als een naakte, bloedende man aan een kruis.

Je toevertrouwen aan het leven, wil ik maar zeggen, is geen zoetigheid, en bepaald geen garantie op 'succes', wat dat dan ook is, of op een lang leven, op bescherming of zelfs maar op duidelijkheid.

Je onderwerpen aan het leven is dat trouwens ook niet. Toch is dat ergens makkelijker. Ga maar na: als God almachtig is, hoef je geen *ja* te zeggen tegen het leven. Je zegt: 'Ik zal wel moeten'. Daarmee maak je ruimte om het slachtoffer te spelen, door te klagen, te mopperen, te schelden – om je pijn en ongemak weg te schuiven naar anderen, naar de regering, of de asielzoekers, of de bankiers ... Of door jezelf voortdurend de schuld te geven van alles wat zeer doet.

Je toevertrouwen aan het leven, zoals het hier en nu is, dat is moeilijker. Misschien lukt dat pas als je wat ouder wordt, als je geproefd hebt van je macht en je onmacht. Je moet namelijk de moed hebben om *ja* te zeggen, ook tegen wat zeer doet, raar is, dreigend, koud, onbegrijpelijk. Niet om het goed te praten, maar om het te zien en te erkennen in wat het is. Ja, de bloemen van gisteren zijn verdord en dat vind ik jammer. Ja, mensen worden ziek en gaan dood, en dat is verdrietig. Ja, onze samenleving is multicultureel en dat is ingewikkeld.

Als je *ja* zegt tegen wat je op je pad en op je bord krijgt, dan *ga je meedoen* met de Voorzienigheid. Ik denk dat dat de bedoeling is: dat het leven ons voortdurend uitnodigt om oude vormen af te leggen, om nieuwe vormen en kleuren te krijgen, en misschien zelfs vleugels.

Laat me dat tot slot wat concreter maken. Vandaag is hier in Amsterdam een manifestatie onder de naam *Ieder1*. Een hopelijk grote stoet Nederlanders van allerlei afkomsten loopt van het Arenaplein via Station Amstel naar het Museumplein. Het is een getuigenis van hoop dat de diversiteit van onze samenleving een zegen kan zijn, zelfs al weten we nog niet altijd hoe.

Het helpt namelijk niks als je zegt dat alles moet blijven zoals het was. Of als je roept dat alle 'anderen' niet deugen of weg moeten. Je wordt een bang of boos mens als je gaat denken in 'wij' en 'zij'.

Nederland verandert en dat is soms verrukkelijk en soms verschrikkelijk. En verreweg meestal *gebeurt* het gewoon, met kleine stapjes van welwillende mensen. Ik vind dat kerken, dat leerlingen van Jezus Christus voorop moeten lopen in het uitspreken en beoefenen van dat vertrouwen. Ik vind dat wij tegen onszelf, tegen elkaar en tegen onze bestuurders moeten zeggen: je kunt niet alles voorzien, je kunt niet alles beheersen; je weet niet altijd waarom of met welk effect iets gebeurt, of tot welke zegen.

Maak je niet te veel zorgen. Het is voldoende om te weten wat we steeds ten diepste nodig hebben om het leven te vertrouwen en mee te groeien: grappen, vrienden... en kietelen. Dat is best te overzien.

Arjan Broers

Lezingen: uit de Katechismus van de Katholieke Kerk en de Heidelbergse Catechismus; en als tweede lezing Lucas 12, 22-31